

Nr 63

av herr Hermansson m. fl.
om minimiarbets- och deltidsanställda, m. m.

Av dagens totala arbetskraft arbetar närmare en miljon på deltid. Det är inte frivilligt som så många valt deltidsarbete. Oftast är deltidstjänster den enda möjligheten till ett arbete. Detta gäller i första hand kvinnorna, som i allt större utsträckning söker sig ut på arbetsmarknaden.

Den arbetsgrupp inom LO som utrett arbetstids- och semesterfrågor konstaterar en anmärkningsvärd, stark ökning av deltidsarbetet under de senaste åren. Den är på sitt sätt skrämmande därför att så många deltidsanställda arbetar så få timmar per vecka, att de helt eller delvis går miste om sociala förmåner. Som deltidsarbetet fungerar i dag är det inte de anställdas behov som tillfredsställs. Det är arbetsmarknaden som tillförs billigaste möjliga arbetskraft på den enskilda arbetarens bekostnad. Det håller också arbetslöshetssiffrorna nere. Då arbetsköparna har både ekonomiska och produktionsmässiga fördelar av deltidsarbetet ökar utbudet av deltidstjänster. Genom att engagera extra arbetskraft, som inte alltid ens har ett anställningsförhållande, kan man lösa toppbelastningar på arbetsplatsen. Deltidsarbete används också som konjunkturutjämnande lösning.

Trots lagstiftningen om anställningstrygghet hamnar många deltidsarbetande utanför den ekonomiska trygghet som borde följa med ett arbete. För att belysa problemets omfattning redovisar vi här nedan några siffror och exempel. Först bör konstateras att det är inom den snäva sektorn på vår könsuppdelade arbetsmarknad där kvinnorna finns som deltidsarbetet dominerar. Det är fråga om yrken inom handeln, olika vård- och serviceområden samt inom den lägre kontorskarriären.

1973 fanns inom den landstingskommunala sektorn 256 000 som arbetade på deltid, siffror som kan jämföras med Kommunalarbetareförbundets hela medlemsantal på drygt 300 000. Av förbundets medlemmar var 99 000, därav 96 procent kvinnor, deltidsarbetande. Enbart inom en grupp, s. k. hemsamariter eller hemvårdsbiträden, var vid årsskiftet 1971/72 80 789 engagerade. Av dem var bara 311 heltidsanställda och 1 297 deltidsanställda. Det betyder att av de nära 81 000 arbetande hade bara drygt 1 500 fasta anställningsförhållanden. Av de övriga var 60 305 timanställda och 18 876 var anhöriga, som avlönades som hemsamariter. De timanställda har arbetstider varierande mellan 2 till 40 timmar i veckan. Övervägande delen har korta och ojämna arbetstider.

Även om det skett vissa förändringar till bättre anställningsförhållanden genom de lokala fackliga organisationernas insats efter 1973 års avtalsupp-

görelse, så går det alldeles för långsamt och ojämnt beroende på enskilda landsting och kommuners mer eller mindre positiva inställning till frågan om fast anställd personal. Ett annat problem är den låga fackliga organisationstillhörigheten, som ligger på 10–15 procent för denna yrkesgrupp.

Handelsanställdas förbund har totalt 137 000 medlemmar, men inom handeln finns 113 000 deltid arbetande. I motsats till den allmänna sektorn har deras anställningsförhållanden snarare försämrats. Trots att Handelsanställdas förbund i avtalsrörelsen mycket starkt gick ut med kravet på tre fasta veckoarbetstider på 20, 30 och 40 timmar, så gav det inget resultat.

Fastighetsanställdas förbund, som organiserar en stor del av städpersonalen, har den största andelen deltid arbetande inom sitt förbund.

Utvecklingen av deltid arbetet visar att de avtalslutande parterna trots krav i upprepade förhandlingar inte har lyckats lösa detta problem. Därför ställs kravet om lagstiftning av minimiarbetstid. En lag behövs som hindrar ett ensidigt utnyttjande av deltid arbete i profitsyfte och som hindrar att kvinnornas möjligheter att konkurrera på arbetsmarknaden försvåras. Deltid arbete kan accepteras alltefter faktiska behov – inte som ett tvång.

För de flesta avtalsbundna sociala förmånerna är kravet på arbetstidsunderlaget i dag satt till 16 timmar per arbetsvecka; en samordning har härvidlag skett. Men när det gäller den allmänna arbetslöshetsförsäkringen säger lagen att arbetstiden skall vara minst 17 timmar per arbetsvecka eller mer än 74 timmar i månaden. Här borde kravet på arbetstidsunderlaget anpassas till övriga förmåner på 16 timmar.

När det gäller semesterersättningen och kvalifikationskravet på åtta dagar, så borde det kravet helt slopas och semesterersättning utbetalas i förhållande till arbetad tid – detta därför att det här är inte bara de deltid anställda som blir utan semesterersättning utan också andra grupper, som exempelvis arbetar åt flera företag. Genom olika manipulationer från företagen berövas arbetare semester rätt.

Inför kvinnoåret 1975 har nu också EG-kommissionen bekräftat vad som sagts i motionen, nämligen att kvinnorna är de första som blir utan arbete vid en konjunkturnedgång. Mer än 40 procent av de f. n. 3,3 miljonerna arbetslösa i de nio EG-länderna är nu kvinnor. Orsakerna härtill är många. Enligt kommissionens mening är en av särskild betydelse: att kvinnorna har lägre procent fackligt anslutna än männen. Vidare arbetar många av kvinnorna på deltid, vilket gör dem konjunkturkänsligare. Det borde vara en uppgift för 1975 års riksdag att genom lagstiftning i de frågor vi tagit upp i motionen förbättra kvinnornas möjligheter på arbetsmarknaden och därmed ta ett viktigt steg mot jämlikhet.

Vederbörande utskott förutsätts utarbeta förslag till erforderlig lagtext. Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för fastställandet av en minimiarbetstid om 20 timmar i veckan, utom i de fall då annan överenskomelse nås med den lokala fackliga organisationen,

2. att riksdagen beslutar att kvalifikationskravet för utbetalandet från erkända arbetslöshetskassan vid arbetslöshet sänks till 16 timmar per vecka.

Stockholm den 10 januari 1975

C.-H. HERMANSSON (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

GUSTAV LORENTZON (vpk)

LARS WERNER (vpk)

i Tyresö

NILS BERNDTSON (vpk)

KARIN NORDLANDER (vpk)